

Karolina Kmieciak-Jusięga

ORCID: 0000-0002-2483-3619

Akademia Ignatianum w Krakowie

Wprowadzenie

Profilaktyka społeczna jako relatywnie nowa dziedzina wiedzy, której młodzież jest głównym podmiotem zainteresowania, staje się niezbędną podstawą pracy dla pedagogów, nauczycieli, psychologów i innych specjalistów, którym leży na sercu dobro młodego człowieka i którzy są zaangażowani w procesy edukacyjne. Profilaktyka jako nauka interdyscyplinarna rozkwita, motywując do zagłębiania się w nowe obszary badawcze, szczególnie dotyczące czynników chroniących przed zachowaniami ryzykownymi oraz rozpatrujące kwestie negatywnych predyktorów tych zachowań. Spoglądając na kolejne wydawnictwa i publikacje teoretyków, autorów projektów, twórców programów profilaktycznych, z jednej strony pojawia się refleksja, że możemy się stawać pewnym wzorem dla innych krajów naszego regionu, natomiast w popularyzacji, specyfikacji, ugruntowania naukowego wiedzy profilaktycznej jest jeszcze wiele do zrobienia.

Niniejszy zbiór artykułów stanowi przyczynek do szerokiego spojrzenia na zagadnienia związane z procesami zapobiegania zachowaniom i postawom ryzykownym. Procesy te są teoretycznie i metodologicznie wyjaśniane przez nauki społeczne i humanistyczne, zwłaszcza zaś przez pedagogikę i psychologię. Perspektywa psychologiczna bliższa jest interwencji profilaktycznej, selektywnemu i wskazującemu poziomowi profilaktyki, natomiast perspektywa pedagogiczna jest bardziej ukierunkowana w stronę uniwersalnych działań uprzedzających. Badacze skupieni na podstawowej profilaktyce społecznej, w której kluczowa wydaje się identyfikacja

i intensyfikacja czynników chroniących, wskazują, że metaczynnikiem chroniącym jest wysoki poziom szeroko pojętych umiejętności społecznych oraz pielęgnowanie w grupach dzieci i młodzieży wartości uniwersalnych, takich jak dobro, prawda, piękno, wolność czy miłość. Ta ostatnia szczególnie dotyczy personalistycznie definiowanego człowieka, bez względu na pełnione przez niego role społeczne, w każdym wieku oraz na każdej szerokości geograficznej i w każdej kulturze. Dobrze rozumiana miłość rodzicielska, wypływająca z matczyngo i ojcowskiego autorytetu, zapobiega chaotycznemu i niszczącemu postępowaniu w gęstej od informacji dżungli współczesnego świata. Ma to miejsce szczególnie tam, gdzie mamy do czynienia z niebezpieczeństwem wirtualnych rzeczywistości (takich jak np. cyberbullying). Rzeczywistości te od kilku lat „starają się”, oczywiście za przyzwoleniem samych zainteresowanych, zawładnąć umysłami, emocjami i niemal całym czasem dzieci i młodzieży. Te z kolei potrzebują mądrego wsparcia w sytuacjach zagrożenia, niepewności i braku poczucia bezpieczeństwa, które najczęściej generują problemy związane z przemocą rówieśniczą, bez względu na jej formę.

Można powiedzieć, że działania z zakresu profilaktyki społecznej potrzebne są w każdej grupie wiekowej i każdym wymiarze czasu zadaniowego, w pracy i w szkole. Szczególnie tam, jak pisze Krzysztof Ostaszewski, ważne jest „poszukiwanie sposobów, za pomocą których można (...) skutecznie wpływać na indywidualne postawy uczniów wobec zachowań ryzykownych oraz na ich subiektywne normy dotyczące tych zachowań” (Ostaszewski 2019: 16). Czym jest subiektywna norma? Jak się ona kształtuje i kto ma wpływ na jej behawioralne aplikacje? Aby odpowiedzieć na te pytania, warto zwrócić uwagę na fakt, że młodym potrzebne są niewątpliwie mądre autorytety. Wśród nich są te najbliższe autorytety (rodzina, przyjaciele, nauczyciele), jak i te odległe, kulturowe, religijne, historyczne, literackie czy nawet wyimaginowane. Wydaje się, że warto wskazywać młodym drogi poszukiwania autorytetów, budować drogowskazy, pokazywać kryteria wyboru, choćby w formie kampanii profilaktycznych, które stają się w naszym kraju zaczynem systemowych działań profilaktycznych.

Jak wskazują dotychczasowe wyniki badań, w tym jeden z najnowszych raportów z ogólnopolskich badań nad profilaktyką, wiele jeszcze działań przed nami (Porzak 2019). Przeszkody strukturalne i mentalne braki, szczególnie w nauczycielskich i pedagogicznych

gremiach mających niewątpliwy wpływ na profesjonalizację profilaktyki społecznej, stają się sukcesywnie minimalizowane.

Miejmy nadzieję, że niniejsza publikacja przyczyni się nie tylko do szerzenia wiedzy profilaktycznej, ale także do motywowania środowisk oświatowych w kierunku bardziej profesjonalnego i refleksyjnego tworzenia oraz realizowania profilaktycznych oddziaływań.

Źródła

- Ostaszewski K. (2019). *Teoretyczne podstawy profilaktyki szkolnej*, [w:] R. Porzak (red.), *Profilaktyka w szkole. Stan i rekomendacje dla systemu oddziaływań profilaktycznych w szkole*, Lublin: Fundacja „Masz Szansę”.
- Porzak R. (2019). *Profilaktyka w szkole. Stan i rekomendacje dla systemu oddziaływań profilaktycznych w Polsce*, Lublin: Fundacja „Masz Szansę”.